

Проф. Иван Ангелов
Член-кор. на БАН

Разгромът на българската икономика

На 1 януари 2022 г. се навършват 15 години от присъединяването ни към Европейския съюз.

В тази връзка отново се пише и говори за голямата полза от присъединяването ни към тази интеграционна общност. Западните медии обявяват, че „След 15 години в ЕС в България и Румъния хората живеят по-добре“, като обръщат повече внимание на някои битови подобрения: по-голямата свобода за пътуване, учение и работа в страните от ЕС; по-доброто снабдяване на местните магазини с вносни стоки; годишните трансфери на нашите гастарбайтери от Западна Европа; построени обекти с еврофинансиране. Това са по-лесно видими ефекти на повърхността. Те са верни, но не са най-важните, защото **не ни дават пълната картина за резултатите от нашето членство в ЕС**. По-скоро ни подвеждат, защото не показват каква астрономическа цена плаща българският народ за тези „придобивки“.

Тръби се непрекъснато, че още по-големи придобивки ще получат страните от Западните Балкани, които напират за присъединяване към ЕС. Особено големи са обещанията за предстоящо благоденствие за народите на Северна Македония и Албания, ако България снесе своето „вето“ пред техните кандидатури и специално пред кандидатурата на Северна Македония. Същите обещания слушахме и ние преди присъединяването ни през 2007 г.

Наскоро публикувах статия в която доказах, че Северна Македония не е готова за присъединяване, понеже е изостанала в социално-икономическо и институционално отношение и **не отговаря на критериите от Копенхаген**. Напомних, че преди 15-20 години в ЕС бяха приети група източноевропейски страни, Кипър и Малта, повечето от тях, неподготвени за присъединяване. Между тях беше и България. Преди нашето присъединяване също бяха сваляни звезди от небесата за предстоящото ни благоденствие като членове на ЕС. Чакаме вече 15 години, но не сме го дочекали.

Преди години бяха изтъквани много теоретични аргументи за тежките последствия за самите нови членове, когато се присъединяват неподготвени, в разрез с критериите от Копенхаген. **По-голямата част от обещанията за щастлива интеграция се оказаха неверни. С настоящите редове искам да помогна на новите страни-кандидати за ЕС**, като дам реални факти от 15-годишния горчив практически опит на България, когато се присъединява неподготвена. Опитът на България е сходен с резултатите в другите източноевропейски страни, особено Румъния, Литва, Латвия, Естония и до

голяма степен с останалите източно- европейски страни, които обаче имаха по-добри стартови позиции. Добре е също да се знае, че България се присъедини към ЕС в началото на 2007 г. относително по-добре подготвена, отколкото е сега Северна Македония и другите страни от Западните Балкани. Данните са в горепосочената моя статия за недостатъчната готовност на тези страни.

Адресирам настоящото четиво към народите на страните от Западните Балкани и техните правителства. И по-специално към нашите братя от Северна Македония. Нека знаят, че това, което се случи в България и за което ще прочетат в настоящия анализ, **ще се повтори във влошен вариант и при тях.** И да не бързат да се радват на присъединяването преждевременно. Защото техните настоящи стартови позиции като кандидати за присъединяване, са по-неблагоприятни от нашите преди 15-20 години. А бъдещето на европейската икономика сега е още по-неясно. Не е дори сигурно оцеляването на ЕС през следващите 15-20 години, като имаме предвид напускането на Великобритания, споровете на ръководството на ЕС с Полша, Унгария, Словакия, Чехия и други страни членки; конфликтите между северните и южните страни членки на ЕС; растящите различия между Германия и Франция; все по-сложните отношения между ЕС и САЩ; слабото управление на ЕС; все по-силният миграционен натиск от Африка и арабските страни; конфронтационните отношения на ЕС спрямо Русия и т.н.

Западните правителства и техните медии обаче не споменават нищо за далеч по-важните и трайни негативни ефекти от присъединяването на България към ЕС: наложеното ни предсрочно закриване на 4 ядрени блока в АЕЦ Козлодуй и свързаните с това многомилардни загуби на България. Наложената ни забрана да строим АЕЦ Белене, след като там вече са вложени няколко милиада лева, съоръженията са доставени и се съхраняват на открито от няколко години, обвити с найлони. Блокирането на газопровода „Южен поток“ и замяната му с „Турски поток“. Тоталната разруха на производствения ни потенциал и свързаната с това прахосана квалификация на стотици хиляди наши кадри с висше инженерно и средно специално и друго образование. Тоталният срив на експортния ни потенциал и загубените външни пазари, и свързаните с това многомилардни загуби за България. Огромната за нашите мащаби емиграция на около 2,0 млн. или повече българи по света и произтичащите от това човешки трагедии. За мащабното демографско ограбване на около 1,0-1,3 млн. човека (чрез изтичане на стотици хиляди мозъци и необратима загуба на огромен генетичен потенциал), което задълбочава допълнително опасността от демографска катастрофа у нас. За плащания ежегоден членски внос в ЕС от около един милиард лева, който за 15-те години достигна около 12 млрд. лева и т.н. Общите загуби на България от всичко това са огромни. Толкова големи, че не подлежат на изчисляване. Във всеки случай, сигурно е, че са **няколко пъти по-големи от обявяваните ползи от членството ни в ЕС.**

България беше и остава най-бедната страна в ЕС. Нарастна социално-икономическата дистанция между нас и страните от Централна и Източна Европа, с част от които преди 32 години бяхме на сходно стартово равнище. Ако по средните показатели по БВП на човек от населението имаме леко придвижване напред, то се дължи на спадане на средното европейско равнище, поради приемане на нови членки с по-ниско равнище на развитие и с кризата през 2008-2009 г. и продължаващата след това икономическа стагнация в ЕС (около 0,4-0,6% средногодишно), при хилав растеж у нас (между 1,0 и 1,5%). Премълчава се че, като най-изостанала страна в ЕС, се нуждаем от ускорен догонващ растеж на БВП поне около 8-9% средногодишно в продължение на няколко десетилетия. А имаме няколко пъти по-нисък средногодишен растеж през изминалите 30 години.

Ако трябва да направим обобщена равностметка за ползите и загубите (разходите), **подлежащи на количествена оценка, изравняването между нас и тях ще стане някъде към 2060-2080 година.** Засега сме на много голям минус от участието си в ЕС и спазването на предписанията на МВФ, Световната банка, Световната търговска организация, участието ни в окупационни мисии на НАТО на хиляди километри от България, организирани от САЩ санкции срещу Русия и т.н.

Ако в равностметката включим и трудно поддаващите се на количествена оценка изгоди (свободни туристически пътувания, учение, работа, по-добро битово снабдяване, ускорено изграждане на инфраструктурни обекти, финансови трансфери от работещи в чужбина роднини и др.) **и загуби** (тотално разрушен производствен потенциал на средно развита промишлено-аграрна икономика; разрушен експортен потенциал и загубени разработени външни пазари; пропилян огромен човешки капитал (около 1 млн. кадри с висше и средно специално и хуманитарно образование); започнало в големи мащаби преди 32 години, продължаващо и сега огромно демографско ограбване (изтичане на мозъци и на генетичен потенциал за 1,0-1,5 млн. души), в преобладаващата си част млади хора, които ще раждат деца в чужди страни, голямата част от които никога няма да се завърнат в България и с това ще изострят още повече мащабната демографска криза у нас и т.н., **сме на още по-голям минус. Изравняването тук между ползи и загуби от присъединяването към ЕС и сътрудничеството с други международни институции, се отлага за още по-далечното бъдеще. Ако изобщо някога се случи!**

Обещаваха ни, че след присъединяването, под натиска на ЕС ще се повиши ефикасността на българската администрация, ще се ограничи престъпността и корупцията, ще се изготвят по-ефикасни закони и по-строго ще се прилагат. С други думи, очаквахме у нас да се прилагат европейските норми за ред и законност. Очаквахме у нас да има по-лоялна конкуренция и други нормални пазарни порядки под влиянието на европейските институции. И

това да спомогне за повишаване конкурентоспособността на нашата икономика и на българските фирми. Оказа се, че според класификацията на Световния икономически форум в Женева нашите фирми са между най-слабо конкурентоспособните не само в Европа, но и в света

След 15 години в ЕС, страната ни продължава да е с най-нисък БВП на човек от населението между страните членки, с най-ниска производителност на труда, най-ниска конкурентоспособност, най-голяма бедност и растяща социална поляризация. И най-лоши икономически, технико-икономически, финансови, социални, екологични, демографски, корупционни, институционални, съдебни, здравословни, санитарно-хигиенни и други показатели, присъединявала се до сега към общността. По всички негативни показатели сме в челото на европейските и световните класации. По всички позитивни показатели сме в опашката на тези класации. ЕС, разбира се, не е главният, нито пък единственият виновник за това. Но той не ни помогна, както се обещаваеше, да се придвижим по-бързо напред.

Корените на тази изостаналост са далече назад в нашата история. Един от големите проблеми на България е, че не се оправдаха очакванията ни за по-бързо, по-ефикасно и по-благотворно въздействие на ЕС за повишаване на ефикасността и цивилизоваността на нашето общество и на икономиката. По много от изброените признаци и показатели сме същите или почти същите, каквито бяхме преди присъединяването към ЕС или преди 50 години. В най-добрите случаи подобренията са нищожни, едва забележими. Това може да се дължи както на недостатъчното положително въздействие на уж модерните закони и правила на ЕС, или на трудната ни възприемчивост за новостите.

Оказа се, че по-бързо и по-лесно възприемаме дефектите на западните общества и на пазарното стопанство в областта на престъпността и особено на организираната престъпност, корупцията, деструктивното лобиране, проституцията, търговията с оръжие, наркотици и жива плът, отстъпления от наши благородни семейни, добросъседски и междуличностни отношения и ценности, от грижи за децата и възрастните, за хората с увреждания, рязко е влошена битовата сигурност. Гейовете редовно ни демонстрират натрапчиво своите сексуални отклонения и ни приканват да ги последваме. Отказа ни да го сторим обявяват за нарушение на човешките им права. Озаконяват се еднополовите бракове и осиновяването на деца от тях. Грижите за безпризорните животни у нас често пъти са по-големи, отколкото за хората. Съдилищата понякога осъждат на реално изтърпяване на присъда за убийство или малтретиране на животно, но често пъти само условно за същото престъпление спрямо човек. Материалното богатство и парите станаха по-привлекателна ценност от добрия морал, почтеността, нравствеността, честността, взаимното уважение, готовността за взаимна помощ.

По централни улици или площади на градовете **бандити издевателстват над беззащитни хора и около тях десетки други наблюдават, без да се притекат на помощ.** Зачестява отвлечането на малки деца, за да бъдат продавани в чужбина или още по-лошо – за да бъдат умъртвявани и техните органи продавани за трансплантиране. И т.н. и т.н.

В следващите редове ще спра вниманието на читателите върху някои аспекти на **материалните поражения върху нашата икономика**, произтичащи от подготовката ни за присъединяване и от самото членство в ЕС. Ще спра вниманието си върху разгрома на производствения и експортния потенциал на нашата икономика, който към края на 1989-та можеше да се квалифицира като **потенциал на средно развита индустриално-аграрна европейска икономика в ниската част на тази група страни**. А също и на масовата бедност, изразяваща се в драматичното намаление на потреблението на насъщни храни, извлечени от домакинските бюджети, наблюдавани от Националния Статистически Институт на България.

През последните 80-100 години ние сме били винаги в групата на няколкото най-слабо развити и най-бедни страни в Европа. Там сме и сега. Има обаче доказателства някои от някогашните ни съседи по изостаналост в Източна и Югоизточна Европа да дръпват по-бързо от нас и да увеличават постепенно социално-икономическата си дистанция пред нас. Това е основание за сериозна тревога за нашето общество. Струва си да се замислим как се развиваме ние в сравнение с нашата съседка Турция през последните 80-100 години! Защо дистанцията между тях и нас расте, но в тяхна полза, въпреки че те не са член на ЕС? **Защото не е добре да сме в групата на последните, но е още по-лошо да сме последни между последните.**

Разрухата в производството, експорта и вътрешното потребление

Някои хора са склонни да „забравят“ историческата истина ако тя не обслужва текущите им користни интереси и/или политически убеждения. Напоследък сме свидетели на потресаващи примери на такава забравя. Нещо повече, на опити за **преиначаване и пренаписване на историята в европейски и световен мащаб, пренебрегвайки наличните безспорни факти**. В България има забележително престараване в тази посока на най-високо равнище. Вместо да се учат от историята, някои хора се опитват да „поучават“, дори да „фабрикуват“ историята.

В такава обстановка е полезно да се допитаме до социологическите агенции, за да научим какво мисли много по-широкият кръг от българските граждани за положението в нашата страна. **Според проучване на социологическата агенция Галъп Интернейшънъл** от септември 2014 г. **45%** от българите оценяват периода от 9 септември 1944 г. до 10 ноември 1989 г. като успешен, а **17%** го смятат за загубено време. Проучване на същата агенция за периода 1989-2014 г. **дава следната картина: 1%** от запитаните отговарят, че изминалите 25 години са напълно успешни; **8%** - че е имало и грешки, но постигнатото е повече; **34%** - че е имало и някакви успехи, но загубеното е повече; **27%** - че това са напълно загубени и тежки за народа години. Следователно, **над 60% от запитаните оценяват като цяло негативно своя живот след 1989 г. Сходни са и резултатите на Алфа Рисърч**. За разлика от тези изследвания, на които аз вярвам повече,

напоследък научихме от Евробарометър, че за разлика от другите европейски народи, 75% от българите предпочитали да останат в ЕС. В това доста се съмнявам. Изобщо, съмнявам се все повече и все по-силно във всичко, което ни казват началниците от Брюксел. Чувствам, че такава е и общата тенденция всред интелигентните наблюдатели в Европа.

И още нещо, много важно. **От изследване на десетки социологически допитвания на реномирани социологически институции в европейски страни през последните 70 години, установявам следната тенденция: Колкото по-рано** (преди асоциирането или присъединяването към ЕС) е направено допитването, толкова делът на положителните оценки за ЕС е по-висок. **Колкото по-късно** (след 20-30 или повече годишно членство в ЕС) е направено допитването всред същата интервюирана общност, толкова по-нисък е делът на положителните оценки. В някои случаи той е драматично нисък. **От това следва изводът**, че 500-те милиона граждани на страните членки не са очаровани от материалното и нематериално благоденствие, което ЕС им предлага. Но въпреки това, засега не го напускат (с едно изключение), защото не виждат по-добра алтернатива в момента.

Добре е съвременниците да знаят фактите въз основа на които се оценява развитието на нашата страна. Десните политици и икономисти се занимават активно с преиначаване на процесите в България след 1944 г. Те упрекнаха народа, че не виждал истината, че е забравил колко лошо е живеел при социализма, че не осъзнавал колко добре живее сега. Някои десни политолози отидоха още по-далече, обяснявайки неприятните, според тях, резултати със „загубената памет“, с „неразказаната истина за социализма“. Обвиниха хората, че са забравили колко лошо са живеели тогава и поради това сега погрешно страдат от носталгия по това мрачно минало.

В този хор от клевети може би има нещо вярно относно забравата. Някои неща наистина се забравят. **Забравени са числата и фактите**, които показват каква е била нашата икономика и нашият живот преди 32 години и каква е сега. Премълчава се разгромът на българската икономика, осъществен от същите хора, които сега обвиняват българите в „къса памет“. Има една желязна мъдрост: **когато числата говорят и боговете мълчат!** Затова нека послушахме гласа на числата.

Макар и с някои етнически, религиозни, ценностни, битови и други различия, народите населяващи Балканския полуостров имат и много общи черти. **Общото дори преобладава над различията.** Може да се очаква, че и реакциите им на големите промени в системите на функциониране на техните общества след присъединяването към ЕС ще бъдат сходни или близки. Това ми дава основание да **вярвам, че много от това, което се случи у нас, след присъединяването ни към ЕС в 2007 г., ще се случи и в Северна Македония и другите страни от Западните Балкани.**

Започвам с напомняне на числата по едно от многото престъпни деяния - **разрушаването на производствения потенциал на България. Това е едно от най-големите престъпления на българските политици през последния четвърт век.** Защото не може да има прогрес в едно общество, което не произвежда материални и духовни блага, не се движи напред, а насочва главното си внимание към разрушителни действия и връща страната с десетилетия назад по количеството и качеството на произвежданите продукти и услуги, по развитието и използването на трудовия и интелектуалния си потенциал.

Такъв катастрофален срыв на производството в България и за толкова дълъг период **не е имало нито след Първата, нито след Втората световна война.** Срывът на много видове производства беше не в проценти, а в пъти, и то в много пъти! Общество, което го допуска е достойно за съжаление! Затова **аз не мога да се гордея с моя народ, че допусна разгрома** на икономиката и на обществото ни. А за неговите политици по това време – преценете къде им е мястото. Във всеки случай, не на нови ръководни постове, самовживяващи се в ролята на държавници от европейски или световен ранг.

Всички данни на които се позовавам в този панорамен анализ са от официални български източници, посочени под таблиците. Нито едно число от първичната информация не е измислено от мен. За да избегна добре известните на икономистите условности от сравняването на разновременни стойностни величини, а също и от влиянието на не винаги реалните и често променящите се цени и валутни курсове през този период, използвам натурални показатели, които са най-меродавни. Защото един тон е един тон – и тогава и сега. Един линеен метър продължава да е един метър (виж таблиците). Докато един тогавашен лев не е равен на един днешен лев, поради влиянието на фактора „време“.

В следващите три таблици обхващам периода от 1988 до 2018 или 2019 г. Членството в ЕС обхваща последните 15 години. То обаче е предхождано от присъединяване към Световната търговска организация (СТО) и подготвяно от асоцииране към ЕС, и провеждане на икономическа политика под диктата на МВФ и Световната банка от 1990 г. насам. През юли 1991 г. започнаха преговорите ни за присъединяване към Общото споразумение за митата и търговията (ГАТТ), предшественик на СТО. Преговорите за асоцииране към ЕС започнаха през Май 1992 г., а самото асоцииране влезе в сила от февруари 1995 г. Тази икономическа политика беше еднопосочна и еднаква по своята същност през целия период. Предходните фази подготвяха икономиката ни за изискванията на следващите, като се преливаха една в друга. Поради това разделянето им нито е възможно, нито е целесъобразно.

Реставрацията на примитивния балкански капитализъм у нас започна с разгрома на производствения ни потенциал (виж таблица 1.):

Таблица 1. Производство на най-важни продукти в България

Показатели/Години	1988 г.	2017-2019 г.
Електроенергия – млн. квч.	45133	45613
Цимент – млн. т.	5,4	2,3
Прокат от черни метали – хил. т.	3322	926
Металообработващи машини – бр.	17441	1698
Електрокари – бр.	47400	119
Мотокари – бр.	35100	162
Електрически двигатели – хил. бр.	1891	73
Автоматични телефонни централи – хил. линии	436	х
Цветни телевизори – хил. бр.	124,3	х
Домашни хладилници – бр.	111000	х
Автоматични домашни перални – хил. бр.	57,3	х
Азотни торове – 100% азот –хил.т.	1134,7	315
Минерални торове– хил. т. хранит. вещество	724,1	429
Обувки-кожени - млн. чифта	25,8	11,6
Памучни платове – млн. кв. м.	361,7	7,4
Вълнени платове – млн. м.	45,0	1,0
Месо – хил. т.	565,6	207
Мляко – млн. л.	2509	77,8
Зеленчукови консерви – хил. т.	344	75
Гроздови вина – млн. л.	312,6	133
Плодови консерви – хил. т.	242,8	70
Растителни масла – хил. т.	171,6	127
Домати – хил. т.	809	148,1
Сирене – хил. т.	112,6	56
Захар – хил. т.	361	108

Ябълки – хил. т.	314	..
Грозде – хил. т.	929	..
Говеда – хил. бр.	1615	526,5
в т. ч. Крави – хил. бр.	646	340,8
Овце –хил. бр.	8593	1350
Разходи за научни изследвания - % от БВП	3,2	0,8
Изследователи – бр.	31412	20971
Раждаемост – на 1000 души от населението - %	13,0	8,9
Смъртност – на 1000 души от населението - %	11,9	15,4
Детски градини – бр.	4666	1834

Източник: НСИ, Статистически годишник и Статистически справочник, 1989 г. и 2019 г.

Пояснения: 1988 г. е избрана като последна нормална година преди промените у нас, а 2019 г. е последната що годе нормална година за която НСИ е публикувал данни за производството, предшествващи вирусната здравна криза, която започна в началото на 2020 г. За 2017-2019 г. са посочени средните годишни данни. Означенията в последната колона с „х” показват, че производството е прекратено, а тези с две точки „..”, че няма данни в статистическите справочници.

Разгромът на производствения потенциал предизвика също такъв разгром на експорта ни (виж таблица 2.):

Таблица 2. Износ на най-важни стоки от България

Продукти/Години	1988 г.	2017-2019 г.
Електромотори – хил. бр.	836	553,1
Електронни калкулатори – хил. бр.	46,7	х
Електрокари – хил. бр.	44,7	х
Мотокари – хил. бр.	33,2	х
Електротелфери – хил. бр.	131,5	х
Електромери – хил. бр.	105,5	х
Телефонни апарати – хил. бр.	630	х
Радиотелефони – хил. бр.	121	х
Стругове – бр..	3278	х
Трактори – бр.	1717	х
Лагери – млн. бр.	12,4	..
Цигари - хил. т.	73,3	9,4
Азотни торове –хил.т.	319	..
Пресни плодове – хил.т.	139,2	26,4
-в т.ч. грозде – хил.т.	36,2	1,0
-в т.ч. ябълки – хил. т.	41,1	3,8
Пресни зеленчуци – хил.т.	109,3	28,1
-в т.ч. домати – хил. т.	78,9	10,7
Стерилизирани зеленчукови консерви – хил.т.	170,5	28,0
Яйца – млн. бр.	126,8	..

Трапезни вина – млн. литра	172,3	67,2
Ориенталски тютюн – хил. т.	54,9	26,8

Източник: НСИ. Статистически справочник 1989 г. и Статистически справочник 2018 и 2019 г.

Пояснения: Означенията в последната колона са като тези в предходната таблица.

Тоталният срив на производството и търговията, заедно с намалението на заетостта, увеличението на безработицата и свиването на реалните разполагаеми доходи, доведоха до **рязък спад в потреблението на домакинствата**. Това личи от таблица 3.

Таблица 3. Потребление на основни хранителни продукти на лице от домакинството

Показатели/Години	1988 г.	2018 г.
Хляб – кг.	196,4	85,3
Месо – кг.	75,2	34,3
Риба – кг.	8,3	5,2
Прясно мляко – л.	195	16,8
Яйца –бр.	263	146
Плодове –кг.	109	49,5
Зеленчуци – кг.	109	70,7
Захар –кг.	35	7,0
Растителни хранителни масла – л.	22,9	16,5

Източник: НСИ, Статистически годишник и Статистически справочник 1989 г., 2018 и 2019 г.

Изводите от дълбоките сътресения в икономиката

Анализът на данните от таблиците дава основание за важни изводи:

1. В таблица 1. присъстват **36 натурални показателя** от различни сектори и сфери на дейност, които дават задоволителна представа за общата картина на икономическото и социалното развитие на страната ни през този период. България достига най-високо ниво на производството си като цяло в условията на централно планиране през 1988 г. и в годините преди това. Съдейки по структурата и качеството на производството, към тази година **сме били средно развита индустриално-аграрна европейска държава, в ниската група на тази категория страни**. Тези производства са били организирани на основата на интеграцията в

рамките на Съвета за Икономическа Взаимопомощ (СИВ). След 1989 г. започва икономическият разгром на България във всички сектори на икономиката и извън нея. Единственото оцеляло, дори леко повишено производство и експорт е на електроенергетиката, създадена преди това от прозорливи български енергетици, главно с техническата помощ и съоръжения от Съветския съюз.

2. Производствата, които не са ликвидирани веднага след промените, се **доликвидират с асоциирането ни към ЕС в 1995 г. и с присъединяването ни в 2007 г.**, когато се извършва престъпната приватизация и не по-малко престъпното концесиониране. Тогава приключва въвеждането на пълна либерализация на външната търговия и на капиталовите потоци и се отменят протекциите на местното производство. По-конкурентоспособните производства на най-развитите западно-европейски страни смазват нашите все още недостатъчно конкурентни и оставени без защита местни индустриални, земеделски и други производства дори на нашия вътрешен пазар. И това не беше изненада. Никоя от сегашните най-богати европейски и други страни не си е позволявала такава авантюра - рязък и поголовен пълен отказ от протекция на местното си производство на времето, когато е била на настоящото наше ниво на развитие и слаба конкурентоспособност.
3. Със закона за приватизацията беше предвидено създаването на **държавен орган за следприватизационен контрол**, с цел да се проверява доколко новите собственици спазват икономическите, социалните, екологичните и други клаузи на приватизационните договори. Дейността на този орган обаче беше блокирана и, на практика, **не е осъществяван никакъв контрол**. Въпреки масовите груби нарушения на приватизационните договори, не са предприети никакви наказателни мерки срещу нарушителите. Тогавашните български правителства и съдебната система не само толерираха, но и активно форсираха престъпната приватизация. Това не е правено безкористно или по някакви абстрактни идеологически причини!
4. **Разрухата протича с различни нюанси**. Едни производства, съпротивлявайки се срещу външната конкуренция, се свиват постепенно, без да изчезват, като разчитат главно на малкия вътрешен пазар. Други също намаляват и почти изчезват или остават със символични обеми, които статистиката, може би не винаги отчита.
5. Всеобщият разпад на производството, съчетан с престъпна приватизация, **прави излишни много годни производствени машини и съоръжения и ги превръща в скрап**, който бива организирано разпродаван, подаряван или разграбван. Често се съобщаваше за изхвърляне като скрап на току що доставени и

дори неразопаковани нови машини и съоръжения. Защото новите собственици са били некомпетентни в конструктивните дела, но за сметка на това – големи майстори в престъпните сделки и в разпродажбата или подаряването на готови ценности. Това е било време на необуздало разсипничество и лично присвояване на десетки милиарди лева обществено имущество. И от никого не е търсена отговорност до сега. Макар че някои от най-големите престъпници са все още живи.

6. Приет беше **Закон за възстановяване на собствеността върху земята** на бившите ѝ собственици или на техните наследници, в реални граници. Това предизвика тотален хаос в земеделието. Дейността на „земеразделителните комисии“ се проточи с години. Ликвидирано беше едрото модерно кооперативно земеделие, постигнало добиви на европейско равнище, и бяха възстановени милиони малки парцели земя, негодни за съвременна механизирана обработка. Около **една трета от земята остана безстопанствена и пустееща** в продължение на 15-20 години през 1990-те и през първото десетилетие на новото столетие. Селските стопани и българската икономика понесоха огромни загуби и пълна разруха, от която земеделието и до сега не може да са съвземе.
7. Разрухата в растениевъдството и животновъдството се осъществи със закон чрез така наречените „**ликвидационни комисии**“, чиято главна цел беше – ликвидация, тотално разрушаване на производствените земеделски кооперации (ТКЗС). Почти никоя източноевропейска държава не допусна такова брутално разрушаване на производствено-стопански структури в земеделието си, каквото си позволиха тогавашните ръководители на България. **Някои от тях, вместо да са зад решетките и сега са на високи ръководни позиции, включително и в Конституционния съд** и често се появяват по електронните медии да ни поучават на морал. Изколвани бяха масово крави, биволи, дори бременни елитни породи и други домашни животни.
8. **Тоталният разгром на производството породи огромна безработица и емиграция** на стотици хиляди квалифициран персонал в чужбина, масова **деквалификация и деградация** на работна сила, рязко **намаление на заетостта и доходите**, семейни и лични трагедии, убийства и самоубийства. Работещи в чужбина родители, за да припечелят за издръжката на своите семейства, изоставиха невръстни деца, които израстваха без нормална родителска грижа, топлинка и възпитание, под спорадичния надзор на 70-80 годишни баби и дядовци. Част от тези деца, озлобени от живота, с израстването си, за отмъщение на обществото се превръщаха в престъпници. Намалява обхватът

и се срина броят на децата в училище, масово се закриваха училища в селата и малките градчета, започна ново повишение на неграмотността и на забравените нелечими или трудно лечими болести, особено сред ромското население.

Появи се дори официалното статистическо понятие **„обезкуражени безработни“** – трайно безработни в продължение на 3-4-5 и повече години, професионално деквалифицирани и деградирани, хора загубили надежда, че ще си намерят някога работа. Статистиката отчиташе техния брой всяко тримесечие (между 160 и 180 хил. души), в продължение на години, без да ги включва в официално отчитаната безработица. Това беше груба манипулация на данните за истинската безработица. Официалната безработица беше около 9-10-12%, а с включването на обезкуражените – около 18-20%. Ако не бяха отворени на времето границите за свободна емиграция – този мощен социален отдушник, на около 1,5-2,0 млн. души, повечето от тях – работоспособни, **безработицата би достигнала около 40-45%**. Дори само по това може да се съди за социалните последици на икономическата разруха. Съдете за мащабите на социално-икономическата катастрофа, щом половината от заетата при социалистическото управление работна сила е станала излишна.

9. Асоциирането и присъединяването към ЕС продължиха разрушителната тенденция, започнала в края на 1989 г. Няма признаци за конструктивно въздействие на присъствието на МВФ и на Световната банка или членството ни в ЕС върху стопанската дейност. С разширяването на либерализацията на вноса и износа и отмяната на протекцията на неконкурентното местно производство в рамките на Общия европейски пазар, членството ни в ЕС по-скоро довършва, в някои случаи дори ускорява започналите по-рано разрушителни процеси. Дискриминационното субсидиране на нашето земеделие по вина на ЕС по квоти на декар за новите членове на ЕС в продължение на 7 години го досъсипа. Различията в субсидиите между старите и нови членове на ЕС или по други признаци, продължават и до сега.

10. Пораженията за България от този тотален разгром на икономиката са огромни. Измерват се с няколкостотин милиарди лева. Те не подлежат дори на приблизителна количествена оценка. Като вземем предвид пораженията върху физическия, човешкия и интелектуалния капитал и пропуснатите в резултат на това бъдещи ползи, може да се предполага, че **загубите на България през изминалите 32 години са в порядъка на 300-350 милиарда лева.** Последствията от този погром са зашеметяващи и ще се чувстват още много години. Бяхме и затова продължаваме да сме най-бедната страна в Европа.

- 11. През последните 30-35 години настъпиха радикални промени във външноикономическите отношения на България** и особено във външнотърговския стокообмен. До саморазпускането на Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ) на 27 юни 1991 г. България беше член на тази интеграционна общност. През 1988 г., последната що годе нормална година преди промените у нас, 84,5% от нашия износ беше към страните от СИВ, а 62,8% със Съветския съюз. През същата година 76,7% от вноса ни беше от страните в СИВ, а 53,7% - само от Съветския съюз.

Главен механизъм за функциониране на СИВ беше **координираното разпределение на производството и търговията между страните членки**, т. е. тяхната производствена специализация и коопериране на основата на определени критерии. Така че всяка страна членка да участва в производството и обменя на перспективни продукти и услуги по които има икономически предимства, с цел да се осигури постепенно сближаване на нивото на икономическо развитие на всички страни от общността. За някои специализирани продукти изнасяхме 70-80-90% от продукцията за страните от СИВ, като се възползвахме от големия пазар на общността, а останалото изнасяхме за трети страни. Благодарение на това България произвеждаше и изнасяше стоки в големи количества на взаимноизгодни условия за другите страни членки, за които сега можем само да мечтаем. Ето какво говорят числата за нашия износ през 1988 г., когато изнасяхме главно за страните от СИВ (виж таблица 2.):

- 12. Извадката от експортната листа на България през 1988 г. потвърждава, че сме били средно развита промишлено-аграрна страна** по европейски стандарти. Това може да оспорват само некомпетентни хора, подвизаващи се по нашите медии. Нашата икономика е произвеждала в големи мащаби средно технологични, а в някои случаи, например в електрониката.- и високо технологични за онова време продукти, които са приемани на външните пазари, както в СИВ, така и в трети страни. . Индустрията и земеделието на България бяха **тясно специализирани в рамките на СИВ** и преобладаващата част от продукцията на най-важните по-сложни продукти са продавани в страните членки, а също и извън тях. Без тази производствена специализация, техническа помощ от по-развитите страни членки и огромния пазар на СИВ, не би било възможно рентабилното масово производство на такива машини и съоръжения в малка и слабо развита страна като нашата.

13.Производството и износът се сричат тотално след 1989-1990 г.

Много от произвежданите и изнасяни по-рано продукти изчезват от експортната ни листа, а заедно с тях изчезват стотици хиляди български работни места, многомилionни доходи на българските домакинства и големи постъпления в бюджета.

14.При пълната либерализация на търговията и липсата на защита на местното все още неконкурентоспособно производство, в сравнение с това на най-развитите европейски страни, прекратеното вътрешно производство се заменя с масиран внос от по-конкурентоспособни чуждестранни производители. Те изтласкват лесно от нашия пазар тогавашните български производители. Този внос расте непрекъснато, за да достигне през 2015 г. впечатляващи размери: за домашни хладилници – 76,5 хил. броя, домашни перални машини – 181,2 хил. броя, прахосмукачки – 253,2 хил. броя, цветни телевизори – 906,0 хил. броя, велосипеди – 32,2 хил. броя, маргарин – 9,8 хил. т., ориз – 38,4 хил. т., сол – 213,4 хил. т., захар – 246,8 хил. т., целулоза 20,3 хил. т., кожени обувки – 6,6 млн. чифта, зеленчуци - 253 хил. т., плодове – 267 хил. т. и т. н. През следващите години и до сега конкретните числа за вноса по години се различават, но продължават в същите големи мащаби, защото местното производство е прекратено години преди това, а вътрешното търсене от платежоспособната част от населението продължава.

15.Забележете, изтласкват дори производството и износа на традиционни за нас от 80-100 и повече години земеделски продукти, като плодовете и зеленчуците, за които имаме благоприятни природно-климатични условия, а наши градинари са обучавали преди 100-150 години градинарите в Австро-Унгария и Русия по тяхното отглеждане.

Ако се обърнем към по-близкото минало установяваме огромен износ на традиционни за нас земеделски продукти като зеленчуците и плодовете. През 1980 г. **износът на пресни зеленчуци** е бил 158,1 хил. т., през 1985 г. 129,1 хил. т., през 1987 г. 111,6 хил. т., в това число **експортът на домати** през 1980 г. е бил 89,3 хил. т., през 1985 г. 84,4 хил. т., през 1987 г. 80,7 хил. т. По същото време **износът на пресни плодове** е бил 107,2 хил. т., през 1980 г., 156,2 хил. т., през 1985 г. и 163,6 хил. т. през 1987 г., в това число **износът на грозде** е бил през 1980 г. 44,3 хил. т., през 1985 г. 62,0 хил. т. и през 1987 г. 48,9 хил. т. Пак по онова време **износът на стерилизирани зеленчукови консерви** е бил през 1980 г. 275,9 хил. т., през 1985 г. 209,1 хил. т. и през 1987 г. 170,4 хил. т. Сравнете тези числа с износа на същите продукти през 2017-2019 г. във втората колона на таблица 2.

През онези години България е била нетен износител на земеделски хранителни продукти, т. е. износът ни е превишавал

значително вноса на такива продукти- **Сега средно около 75-80-85% от консумираните у нас плодове и зеленчуци са вносни**, а за някои от тях – още повече. Например само 7% от консумираните ябълки са местно производство. През последните 20 години при някои плодове и зеленчуци производството спадна 8-10 пъти. А Росен Плевнелиев нарече през септември 2014 г. изминалите 25 години „най-успешните в нашата история”. Чудя се на коя земя живееше този човек! Чудя се и на ценностната му система, на неговия морал! Аз наричам тези години най-мрачните по своя разрушителен замах. Те са по-разрушителни дори от следвоенните ни периоди през двадесети век.

- 16. За това спомага и погрешната политика на ЕС и на българските власти по аграрните субсидии.** Най-високи са те в производството на зърно - 25-28% и една шепа най-големи български латифундисти получават огромната част от европейските субсидии на декар, докато при зеленчуците субсидиите са 1-2%, а при плодовете – 3-4%. Едва 1,5% от земеделците държат (като собствена или арендувана) 82% от земята. Около 75% от субсидията за единица площ се получава от 100 свързани лица. Това са 3700 души. Останалите 25% от субсидията получават около 250-300 хил. дребни земеделски стопанства. И това продължава от години, налагано със съвместните усилия на ЕС и на българските правителства, които обслужват повече чужди, отколкото наши национални интереси.

Казано по друг начин, ликвидацията на местното производство и износа и замяната му с внос, означава, че **България закрива стотици хиляди работни места на своя територия** и допринася за създаване на допълнителни работни места и източници на доходи в по-богатите страни. Това задълбочава и удължава нашата социално-икономическа изостаналост. Без колебание може да се каже, че това е престъпна с безотговорността си и с последствията стопанска политика на българските правителства през последния четвърт век.

- 17. За откраднатата овца у нас осъждат на ефективен затвор, а за нанесени загуби на държавата и обществото от 100 млн. или 50 млрд. лева, виновниците остават ненаказани.** Всеки друг народ би се разбунтувал при такава стопанска безотговорност, некомпетентност и корумпираност, а нашият народ продължава да мърмори и да кротува с прословутото си робско търпение!

Зад тези катастрофални за България последствия стоят хора, които са вземали съответните решения. Всеобщо е мнението, че приватизацията и концесионирането у нас през последните 30-35 години са престъпни. Не е осъден обаче нито един човек, заемал висок или средно висок пост и извършвал престъпления за стотици милиони лева. А сега, след свалянето от власт на правителството на Бойко Борисов, известно с многобройни мащабни нарушения на

законите и на Конституцията, се намери един министър на вътрешните работи в служебния кабинет, а сега и в новото редовно правителство, който започна да разкрива такива нарушения и да ги предлага на вниманието на съдебната система. Той стана веднага обект на многобройни клевети и лъжи, с цел да бъде дискредитиран и снет от важния си пост. Неизвестни лица отправят срещу него и заплахи за живота му. **Личи си какви интереси на престъпния свят разкрива този човек.**

Според сегашното наше законодателство последствията от колективни решения не подлежат на наказателно преследване. **На това трябва да се сложи край!** Защото има критерии, които позволяват дори зад колективните политически решения да се установят конкретните виновни лица. **Един от тези критерии е вносителят (вносителите) на проекторешение** на общинския съвет, на проектопостановление на Министерския съвет или на проектозакон на Народното събрание, довели до такива доказуеми по безспорен начин престъпления. Такива престъпления трябва да подлежат на наказателно преследване. Друг допълнителен критерий е да се държи отговорно най-високостоящото служебно лице на съответното място.

- 18.** Всеки който познава стопанската история на сегашните най-богати страни: в Америка, в Европа, Япония, Австралия, Южна Корея и други знае, че **ниито една от тях**, когато е била на нашето сегашно равнище на проходящо модерно икономическо развитие, **не е допускала такава брутална всеобща либерализация на вноса** с тотално снемане на протекцията на местното производство, както постъпи България. Япония, Великобритания, Германия, Франция никога нямаше да бъдат това, което са сега като икономически гиганти, ако не провеждаха строга протекционна политика за хиляди индустриални и земеделски продукти преди и след Втората световна война в продължение на десетилетия, докато стъпят солидно на икономическите си крака. Това важи и за всички развити западноевропейски страни.

По настояване на САЩ и на същите западноевропейски страни, **обаче на нас беше забранено да прилагаме протекция, каквато те прилагаха масово на времето.** Това ни беше наложено под натиска на МВФ, Световната банка, Световната търговска организация (СТО), Европейската комисия. А нашите сервилни политици се подчиняваха покорно на това, което им нареждаха „началниците"! За тях беше важно да се харесват на западните си „началници", а не да се съобразяват с интересите на своя народ и държава. И с преобладаващата световна практика при подобни условия.

- 19.** Теоретична основа на тази политика беше отхвърлянето на теорията и практиката на „аргумента за проходящата индустрия"

(infant industry argument). Той е формулиран в 1790 г. от видния американския икономист, впоследствие и Президент на САЩ, Александър Хамилтън и доразвит впоследствие от Даниел Раймонд, Фридрих Лист (1840 г.) и други учени и практики. Както вече отбелязах, всички сегашни богати страни са го прилагали активно по време на своята индустриализация. Това се потвърждава и от известния учен *Ha-Joon Chang*, който писа: «Почти всички сегашни богати страни използваха митнически протекции и субсидии за развитието на своите индустрии».

Например, **вносните тарифи в САЩ между 1816 и 1945 г. са били между най-високите в света.** Масова дългогодишна протекция е прилагана от Великобритания, Германия, Франция. Протекцията е била особено популярна и прилагана след Втората световна война във всички западноевропейски страни. Прилагана е също в Източна и Югоизточна Азия и в Латинска Америка, но впоследствие, под външен диктат е заменена с фалшивата догма на Вашингтонския консенсус за „**отворените врати**“ във **външната търговия**, което, според тях, облагодетелствало еднакво и богатите и бедните страни.

Това обаче не е вярно! Таблицата за нашия износ, отразяваща българския опит, го доказва по категоричен начин. Подобно е положението и в другите източноевропейски страни. Наред с бързата либерализация на цените, либерализацията на вноса и прибързаното снемане на протекцията на местното производство, са от **най-големите престъпления на шоквата терапия, наложена ни от горепосочените международни институции**, западните правителства и техните местни почитатели. Това показва колко ефикасно те обслужваха интересите на богатите страни, за сметка на бедните; интересите на големите европейски и американски корпорации, за сметка на нашите все още неконкурентоспособни компании. В този контекст, прилагайки такава политика, ЕС служеше на световните корпорации, а не на 500-те милиона граждани на страните членки.

20. Външният пазар и особено пазарът на СИБ е бил силно чувствителен на деструктивните политически и икономически процеси у нас след 1989 г. Спадът на производството се почувства още от началото. **Сривът на износа беше незабавен и рязък**, особено след саморазпускането на СИБ през 1991 г. Цялата сложна производствена и експортна система, изграждана в продължение на години, рухна веднага. Това е голямата „услуга“, която западните ни „приятели“ направиха на България и на другите източноевропейски страни. А ние платихме и продължаваме да плащаме за тази „приятелска услуга“ стотици милиарди щатски долара. Вече стотина години винаги сме били последни или между последните в Европа.

Няма нищо вярно в голословните твърдения на некомпетентни хора, че между двете световни войни, особено през 1930-те години, сме били между първите 10-15 най-развити европейски страни. Това се потвърждава в изследванията на световно известния британски учен Ангъс Медисон, а също и от видния български икономист проф. Асен Христофоров. **Благодарение на приобщаването ни към СТО и към Европейския съюз в настоящия му пародиен вид, станахме още по-последни.**

21. Загубените веднаж пазари трудно ще се възстановят.

Преобладаващата част от тях са загубени завинаги. Бедата за България е в това, че при настоящия механизъм на функциониране на Общия европейски пазар, на който сега се реализира 60-65% от нашия износ, нямаме шансове в обозримото бъдеще да възстановим производството и експорта на такова качествено и количествено равнище, каквото имахме до 1989 г. Не бихме могли дори да се приближим до него, защото не сме конкурентоспособни, а и не се грижим достатъчно, да станем такива. За да повишим конкурентоспособността на нашата икономика са нужни далеч по-големи усилия, ресурси, предприемчивост и много, много време. Нужни са много пот и сълзи!

22. В напълно либерализиран общ пазар бедните страни нямат шансове в конкуренцията с богатите.

Българските компании с 10-15 годишен производствено-стопански опит са безпомощни в конкуренцията на Общия Европейски пазар със западните компании, които имат 100-150 годишен богат всестранен опит. За определен период от време слабо развитите икономики на страните членки на ЕС се нуждаят от някаква форма на вътрешно общностна протекция на проходащата местна индустрия, докато тя стъпи на краката си. За постигането на сравнима конкурентоспособност с тази на развитите страни от Западна Европа, при идеални условия са нужни поне 50-60, а може би и повече усилни години. И понеже условията в икономиката никога не са идеални, нужно ни е много повече време, съчетано с упорит труд, дисциплина, по-висока квалификация и предприемчивост, ред и законност.

23. Ниската конкурентоспособност на България ще проличи още по-категорично на един бъдещ **Общ Евро-Американски пазар с население от около 820 млн. души. Това ще се случи ако бъде сключено Споразумението между ЕС и САЩ, а също и между ЕС и Канада за свободна търговия и инвестиции. Ние и сега сме в тежко положение в условията на Общия Европейски пазар, поради по-ниската ни конкурентоспособност в сравнение със средната в ЕС. Конкурентоспособността на американските фирми е по-висока от тази**

на европейските. Ако нямаше шансове до сега в свободна конкуренция с европейските фирми, какво да кажем за шансовете ни пред още по-мощните и конкурентоспособни американски компании. Това би усложнило допълнително нашето положение през следващите десетилетия.

При други политически условия бихме имали по-големи шансове като евентуален член на Евроазиатския общ пазар, понеже конкуренцията на него ще бъде по-близка до нашите възможности. При сегашните политически ангажименти на България като член на ЕС и на НАТО и настоящите обтегнати отношения между тях и Русия, не може да се разчита на такъв вариант.

24. Както е известно, стокообменът между страните членки на ЕС се основава изцяло на пазара. Съществува общ безмитен пазар, но се запазват неофициално важни нетарифни (санитарно-ветеринарни, екологични и други) ограничения. Няма целево разпределение на производството по страни членки. Всяка страна от ЕС е свободна да решава какво да произвежда, на кого и при какви условия да го продава. На пръв поглед това звучи добре. Ако ЕС беше икономически еднородна общност на високо развити и конкурентоспособни икономики (както беше замислен първоначално), този механизъм можеше да работи и от него да печелят най-конкурентоспособните със своята качествена и евтина продукция. Това щеше да облагодетелства и потребителите, без да застрашава оцеляването на производителите.

Реалностите обаче са други. Голяма част от страните членки, особено новите членове от Източна Европа, Малта, Кипър и до известна степен – от Южна Европа (Гърция, Испания, Португалия), не могат да се справят на Общия европейски пазар. **Повечето източноевропейски страни не отговаряха на критериите от Копенхаген и не бяха готови за присъединяване.** Това се знаеше в ръководството на ЕС и в правителствата на САЩ и големите европейски страни, но по стратегически военно-политически съображения решиха да ни приемат в ЕС и в НАТО, поради географската ни и друга близост до Русия. Макар че за това не се говореше, на съответното най-високо равнище и в най-тесен политически кръг, са преценили, че България, заедно с Румъния и други източноевропейски страни, може да им бъде полезна в бъдеще като военно-политически плацдарм срещу Русия. Вероятно са целели да ни обвържат необратимо със Запада, за да предотвратят евентуалната ни бъдеща преориентация към Русия. Събитията през последните години и особено настоящите, потвърждават това. В Брюксел пожертваха икономическите критерии за членство в ЕС и ни превърнаха в инструменти за реализиране на стратегическите

планове на Америка срещу Русия. **Сега плащаме цената поради ниската ни конкурентоспособност.**

- 25.** В началото на настоящото столетие се активизира идеята за ускореното интегриране на страните от Западните Балкани в НАТО и в Европейския съюз. Както вече подчертах, не е възможно нашите наскоро създадени, едва проходящи, неконкурентоспособни компании да се конкурират успешно с компанията от Западна Европа. Страни като България нямат шансове на този общ пазар в обозримото бъдеще. **Страните от Западните Балкани имат още по-малък шанс от нас за социално-икономически просперитет в ЕС** с неговия общ вътрешен пазар. Ако те бъдат приети в близко бъдеще икономическата разнородност на ЕС ще се засили и функционирането му ще се затрудни още повече.

Това се потвърждава по категоричен начин от статистическите данни. Сравнението между двете колони на таблици 1. и 2. показва, че в нашето производство и външна търговия е настъпила **тотална катастрофа**. В експортните ни листи вече липсват средно- и високотехнологичните промишлени продукти, които произвеждахме и продавахме преди 30 години като член на СИВ. Това важи и за традиционни наши земеделски продукти, произвеждани от стотина години. Ако в 1980 г. изнасяхме 89,3 хил. тн. домати, сега изнасяме 4,4 хил. тн. и внасяме десетки хиляди тона (около 80-85% от това, което консумираме) от съседните ни Гърция, Турция и Македония, които ги произвеждат и продават по-евтино при по-благоприятните си природно-климатични условия и много по-високите национални и европейски (за Гърция, Турция и Македония) субсидии. Общият европейски пазар обаче не се интересува от това. Трудно е да се намерят такива драматични стопански сризове на производството и износа дори в страни, преживявали военна катастрофа.

Докато преди 30 години **структурата на нашия износ беше типична за средно развита европейска страна**, което личи от таблица 2., сега тя е близка до експортните структури на африканските страни. Делът на суровините и материалите в нашия износ сега е около 45%, на потребителските стоки със що годе приемливо качество е 28% и на машини, уреди и апарати на посредствено техническо равнище е 6%. Високотехнологичните стоки в износа ни са едва 3,3%, а нискотехнологичните – 65,3%.

- 26.** Спадна потреблението на хранителни и още повече на нехранителните стоки, поддаващи се на отложено потребление. Рязко спадна дори потреблението на насъщни хранителни стоки: месо, млеко, яйца, пресни и преработени плодове и зеленчуци (виж таблица 3.).

27. Бългaрия е икономически опустошена държава. С опустошителните си икономически, социални, морални, нравствени и други послeдствия **тези години нямат равни на себе си в новата история на България.** Нарасналата заболяемост и връщането на редица забравени в миналото трудно лечими и неличими болести се върнаха и обхващат все повече хора.

Трагичният опит на България може да бъде много полезен с отрезвяващото си въздействие за други източноевропейски страни. Добре е гражданите на държавите от Западните балкани да знаят, че **същото очаква и тях при присъединяването им към ЕС.** Ако се спазват изискванията на критериите от Копенхаген то едва ли ще се случи в обозримото бъдеще! По-скоро ЕС може да престане да съществува в сегашния му вид. Като хиляди други българи, аз съм за Европейски съюз, но не тази пародия, която имаме сега!

28. Въпреки казаното до тук, аз и сега не препоръчвам България да напусне ЕС. Защото и преди 15 години, и сега нямаме по-добра алтернатива. Продължавам да съм за оставане в ЕС, **но не тази пародия на интеграционна общност, какъвто е той сега. С функционирането на Общия Европейски пазар в сегашния му вид,** нашите едва прохождащи фирми не могат да се конкурират с фирмите от развитите страни членки на ЕС със **100-150 годишен** производствено-стопански и търговски опит, с високо квалифицирани и опитни кадри, с много добра научно-техническа и внедрителска база, с дългогодишни традиции и връзки по целия свят. В тази ситуация, лишени от всякаква протекция по логиката на **аргумента на прохождащата индустрия,** използван в миналото от фирмите на тези страни със солидна протекция, ние никога няма да можем да проникнем във високотехнологичните индустриални и други продукти и услуги и ще се задоволяваме с износ на суровини, първично обработени продукти и продукция на ишлема. Така не се постига индустриален прогрес и високо благосъстояние.

29. Тежкото положение на по-бедните страни членки се усложнява още повече с провежданата политика на превръщането на ЕС във свръх държава, в Европейски съединени щати, с концентрация на всички важни управленски функции в Брюксел и отнемането на тези функции от националните институции (парламент, правителство и т.н.). За съжаление, това обяви като своя цел преди няколко дни, новият федерален канцлер на Германия. Сегашните европейски държави ще се превърнат в административни области – изпълнители на решения, вземани от неизвестни, от никого не избирани и на никого подотчетни, назначавани и повишавани по неznайни методи, висши чиновници с астрономически заплати и привилегии. **Такава политика ще среща все по-остра съпротива от**

страните членки и ще ускори самоликвидацията на Европейския съюз в не много далечното бъдеще. Привържениците на монолитната свръхцентрализация в ЕС, под флага на интеграцията, са най-активните разрушители на Съюза. Аз не съм за такъв Европейски съюз! Предполагам, че и гражданите на Северна Македония и на другите страни от Западните Балкани също ще бъдат против такъв монолитен Европейски съюз като европейска свръхдържава. **Добре е известно, че Европа е силна със своето многообразие.**

30. Списъкът от характеристики на реставрирания у нас примитивен балкански капитализъм е безкраен. По груби мои оценки през последните 30-35 години **от българския народ са отнети (откраднати) над 350 млрд. лева**, т.е. тригодишния ни БВП, а неподлежащите на количествена оценка загуби и пропуснати ползи, поради разгрома на нашия внушителен за малка страна производствен потенциал, демографското ни ограбване, заедно с духовната деградация, са зашеметяващи. Ето в това е **голямото престъпление на така наречения български преход.** Това е в основата на **растящата неудовлетвореност на народите от страните членки на ЕС.** Евроскептицизмът ще расте през следващите години ако не се пристъпи незабавно към радикална модернизация на ЕС!

Алтернативите са две: превръщане на ЕС в съюз на народите, вместо слуга на световните корпорации или тотален срив! Няма друг вариант!

16 декември 2021 г.